

Ústavný súd Slovenskej republiky
Hlavná 110
042 65 Košice

k sp. zn. **PL. ÚS 7/2017** (Rvp 622/2017)

V Bratislave, 16.5.2017

STANOVISKO *AMICUS CURIAE*

Stanovisko

ku konaniu o prieskume uznesenia Národnej rady SR o zrušení tzv. Mečiarových amnestií Ústavným súdom SR

V súlade s medzinárodne rozšírenou zvyklosťou, že zástupcovia odbornej verejnosti môžu predkladať najvyšším a ústavným súdom stanoviská (tzv. listy *amicus curiae*) k prípadom týkajúcim sa verejného záujmu, predkladáme Ústavnému súdu SR stanovisko ku konaniu o prieskume súladu **uznesenia Národnej rady Slovenskej republiky č. 570 z 5. apríla 2017 vyhláseného dňa 6. apríla 2017 v Zbierke zákonov pod č. 74/2017 Z. z. s ústavou, ktoré je vedené pod spisovou značkou PL. ÚS 7/2017 (Rvp 622/2017).**

Toto stanovisko sa týka zrušenia článku V a článku VI rozhodnutia predsedu vlády Slovenskej republiky z 3. marca 1998 o amnestii uverejneného pod č. 55/1998 Z. z. a rozhodnutia predsedu vlády Slovenskej republiky zo 7. júla 1998 o amnestii uverejneného pod č. 214/1998 Z. z. – t.j. **týka sa zrušenia tzv. Mečiarových amnestií udelených bývalým predsedom vlády Vladimírom Mečiarom na trestné činy spáchané v súvislosti s prípravou referenda z 23. a 24. mája 1997 a na trestné činy spáchané v súvislosti so zavlečením Michala Kováča ml. do Rakúska.** Toto stanovisko sa nezaobera individuálnou milosťou udelenou prezidentom Kováčom – t.j. nezaobera sa rozhodnutím prezidenta Slovenskej republiky v konaní o milosti pre obvineného z 12. decembra 1997 č. k. 3573/96-72-2417. Poukazujeme na to, že Ústavný súd SR môže dospieť k názoru, že niektoré z rozhodnutí o udelení amnestií resp. o udelení individuálnej milosti neboli v rozpore s princípmi demokratického a právneho štátu. V takomto prípade podľa § 48b ods. 6 zákona č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov môže ústavný súd rozhodnúť aj o nesúlade časti uznesenia Národnej rady SR o zrušení amnestie alebo individuálnej milosti s ústavou.

1.

Prijatie uznesenia Národnej rady SR o zrušení tzv. Mečiarových amnestií

Dňa 4. apríla 2017 nadobudol účinnosť **ústavný zákon č. 71/2017 Z. z. z 30. marca 2017, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky** (ďalej len „ústava“).

Týmto ústavným zákonom zakotvila v ústave právomoc Národnej rady SR zrušiť rozhodnutia prezidenta o udelení amnestie a individuálnej milosti. Do čl. 86 ústavy sa vložilo nové písmeno i), ktoré znie: *„Do pôsobnosti Národnej rady Slovenskej republiky patrí najmä... i) uznášať sa o zrušení rozhodnutia prezidenta podľa čl. 102 ods. 1 písm. j), ak odporuje princípom demokratického a právneho štátu; prijaté uznesenie je všeobecne záväzné a vyhlasuje sa rovnako ako zákon,“*.

Zároveň bol do ústavy vložený nový článok 154f, ktorý výslovne stanovil, že právomoc Národnej rady SR zrušiť amnestiu a individuálnu milosť v zmysle čl. 86 písm. i) sa vzťahuje aj na amnestie udelené bývalým predsedom vlády Mečiarom a individuálnu milosť udelenú prezidentom Kováčom (na článok V a článok VI rozhodnutia predsedu vlády Slovenskej republiky z 3. marca 1998 o amnestii uverejneného pod číslom 55/1998 Z. z., rozhodnutie predsedu vlády Slovenskej republiky zo 7. júla 1998 o amnestii uverejnené pod číslom 214/1998 Z. z. a rozhodnutie prezidenta Slovenskej republiky v konaní o milosť pre obvineného zo dňa 12. decembra 1997 č. k. 3573/96-72-2417.)

V dôvodovej správe k novele ústavy sa okrem iného uvádza: *„V spoločnosti panuje všeobecný konsenzus o nemorálnosti týchto amnestií, ktoré neumožňujú vyšetriť závažné podozrenia zo zneužitia štátnych orgánov na spáchanie závažných trestných činov. Národná rada Slovenskej republiky schválila dňa 6. decembra 2016 na návrh vlády Slovenskej republiky návrh Deklarácie Národnej rady Slovenskej republiky o amnestiách z roku 1998 v ktorej sa odsudzuje tak skutok zavlečenia občana Slovenskej republiky do cudziny dňa 31. augusta 1995, ktorý bol nielen hrubým zásahom do ľudských práv a základných slobôd, ale aj činom poškodzujúcim dobré meno Slovenskej republiky, ako aj amnestie vtedajšieho predsedu vlády, vykonávajúceho niektoré právomoci prezidenta, ktoré zabránili poznaniu a potrestaniu páchatel'ov týchto činov. Napriek skutočnosti, že o nemorálnosti tzv. Mečiarových amnestií panuje v spoločnosti všeobecný konsenzus tak medzi laikmi, ako aj právnikmi, otázka ich zrušiteľnosti alebo nezrušiteľnosti tak v laickej, ako aj odbornej verejnosti neustále rezonuje už od ich vzniku pred takmer dvadsiatimi rokmi. Zástancovia ich zrušenia na jednej strane argumentujú prirodzeným právom a spravodlivosťou, na druhej strane zástancovia ich nezrušiteľnosti argumentujú požiadavkou právnej istoty, ako aj narušením del'by moci v štáte. Počas uplynulých takmer dvadsiatich rokov boli doterajšie pokusy o ich zrušenie označené Ústavným súdom Slovenskej republiky za neústavné. Vláda Slovenskej republiky po zvážení názorov odbornej verejnosti, súčasnej verejnej diskusie, ako aj doterajšej diskusie v Národnej rade Slovenskej republiky dospela k presvedčeniu, že ak sa má umožniť zrušiť amnestiu alebo individuálnu milosť, mala by byť táto právomoc zverená Národnej rade Slovenskej republiky ako jedinému ústavodarnému a zákonodarnému orgánu v Slovenskej republike, ktorý čerpá svoju moc priamo od ľudu ako jediného zdroja všetkej moci v štáte.“*

Dňa 4. apríla 2017 nadobudol účinnosť aj **zákon č. 72/2017 Z. z. z 30. marca 2017, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky**. Táto

novela zákona upravuje postup ústavného súdu v konaní, v ktorom ústavný súd rozhoduje o súlade uznesenia Národnej rady SR o zrušení amnestie alebo individuálnej milosti prijatého podľa čl. 86 písm. i) s ústavou. Ide o ustanovenia § 48a a § 48b zákona č. 72/2017 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu SR.

Na základe vyššie uvedenej novely ústavy **Národná rada SR dňa 5. apríla 2017 prijala uznesenie č. 570** o zrušení:

1. článku V a článku VI rozhodnutia predsedu vlády Slovenskej republiky z 3. marca 1998 o amnestii uverejneného pod č. 55/1998 Z. z.,
2. rozhodnutia predsedu vlády Slovenskej republiky zo 7. júla 1998 o amnestii uverejneného pod č. 214/1998 Z. z.,
3. rozhodnutia prezidenta Slovenskej republiky v konaní o milosti pre obvineného z 12. decembra 1997 č. k. 3573/96-72-2417.

Uznesenie Národnej rady SR č. 570 zo dňa 5. apríla 2017 bolo v Zbierke zákonov vyhlásené dňa 6. apríla 2017 pod č. 74/2017 Z. z.

V texte uznesenia Národnej rady SR č. 570 zo dňa 5. apríla 2017 sa uvádza: „*Národná rada Slovenskej republiky podľa čl. 86 písm. i) a čl. 154f Ústavy Slovenskej republiky – uznávajúc, že slovenskú spoločnosť dlhodobo znepokojujú amnestie predsedu vlády Slovenskej republiky Vladimíra Mečiara, vykonávajúceho niektoré právomoci prezidenta Slovenskej republiky, obsiahnuté v rozhodnutiach predsedu vlády Slovenskej republiky o amnestiách číslo 55/1998 Z. z. a číslo 214/1998 Z. z. a tiež aj udelená milosť prezidentom Slovenskej republiky M. Kováčom zo dňa 12. decembra 1997 č. k. 3573/96-72-2417, – vychádzajúc z presvedčenia, že **neoddeliteľnou súčasťou právneho štátu je rešpektovanie základných práv a slobôd,** – **rešpektujúc princíp, že amnestiu nemožno udeliť predstaviteľom štátnej moci, osobám, ktoré konajú v ich mene alebo v súčinnosti s nimi a blízkym predstaviteľom štátnej moci,** – berúc do úvahy Deklaráciu o ochrane všetkých osôb pred núteným zmiznutím, ktorá bola vyhlásená Rezolúciou Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov číslo 47/133 zo dňa 18. decembra 1992 a Medzinárodný dohovor o ochrane všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím odvolávajúci sa na Deklaráciu o ochrane všetkých osôb pred núteným zmiznutím, ktorý je medzinárodnou zmluvou a – odvolávajúc sa na sľub prezidenta Slovenskej republiky, ktorého súčasťou je záväzok vykonávať svoje povinnosti v záujme občanov a zachovávať a obhajovať ústavu a ostatné zákony“.*

2.

Rozpor tzv. Mečiarových amnestií s princípmi demokratického a právneho štátu

Národná rada SR odôvodnila uznesenie č. 570 zo dňa 5. apríla 2017 o zrušení amnestií tým, že „*neoddeliteľnou súčasťou právneho štátu je rešpektovanie základných práv a slobôd*“, že treba rešpektovať „*princíp, že amnestiu nemožno udeliť predstaviteľom štátnej moci, osobám, ktoré konajú v ich mene alebo v súčinnosti s nimi a blízkym predstaviteľom štátnej moci*“, že záväzkom prezidenta SR je vykonávať svoje povinnosti v záujme občanov a zachovávať a obhajovať ústavu a ostatné zákony a tým, že treba brať do úvahy aj Deklaráciu o ochrane všetkých osôb pred núteným

zmiznutím, ktorá bola vyhlásená Rezolúciou Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov číslo 47/133 zo dňa 18. decembra 1992 a Medzinárodný dohovor o ochrane všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím odvolávajúci sa na Deklaráciu o ochrane všetkých osôb pred núteným zmiznutím, ktorý je medzinárodnou zmluvou.

Zo skutočností uvedených Národnou radou SR v uznesení č. 570 zo dňa 5. apríla 2017 o zrušení amnestií možno vyvodiť záver, že tzv. Mečiarove amnestie sú v rozpore s princípmi demokratického a právneho štátu.

2.1

K amnestii na skutky spáchané v súvislosti so zavlčením Michala Kováča ml. do cudziny

Jedným z princípov právneho štátu implicitne obsiahnutý v čl. 1 ods. 1 Ústavy SR je **princíp rešpektovania ľudských práv**.¹ Z tohto princípu vyplýva, že štátne orgány sú povinné zabezpečiť účinnú ochranu ľudských práv a slobôd vyplývajúcich z ústavy a medzinárodných dohovorov.

Udelenie amnestií bývalým predsedom vlády Mečiarom, ktoré bránia vyšetreniu a potrestaniu trestných činov, z ktorých spáchania sú podozriví zástupcovia štátu, vrátane činov únosu (zavlečenia do cudziny) a neľudského zaobchádzania, **je v rozpore s princípom rešpektovania ľudských práv**. Tento záver možno vyvodiť aj z medzinárodných štandardov a dokumentov, stanovísk medzinárodných orgánov a rozhodnutí medzinárodných súdov.

2.1.1.

Medzinárodné dokumenty a štandardy týkajúce sa násilného zmiznutia

Medzinárodný dohovor o ochrane všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím, ktorý vychádza z Deklarácie o ochrane všetkých osôb pred násilným zmiznutím, a ktorý pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 14. januára 2015 a bol publikovaný v zbierke zákonov pod č. 12/2015, v čl. 2 uvádza: „*Na účely tohto dohovoru sa za nedobrovoľné zmiznutie považuje zadržanie, väzba, **únos alebo iná forma pozbavenia slobody, ktorých sa dopustili zástupcovia štátu alebo osoby, alebo skupiny osôb, ktoré konajú s poverením, za podpory alebo s tichým súhlasom štátu, s následným odmietnutím potvrdiť pozbavenie slobody alebo zatajením osudu alebo miesta pobytu zmiznutej osoby, v dôsledku čoho je táto osoba postavená mimo ochrany zákona.***“

Vzhľadom na existujúce okolnosti skutku, únos (zavlečenie) Michala Kováča ml. do Rakúska **splňa znaky násilného zmiznutia** v zmysle Deklarácie o ochrane všetkých osôb pred násilným zmiznutím a v zmysle Medzinárodného dohovoru o ochrane všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím.

Rezolúciou Valného zhromaždenia OSN č. 47/133 zo dňa 18. decembra 1992 bola vyhlásená Deklarácia o ochrane všetkých osôb pred násilným zmiznutím. Podľa čl. 18 ods. 1 tejto Deklarácie: „*V prospech osôb, ktoré spáchali alebo údajne mali spáchať trestné činy uvedené v čl. 4 ods. 1*

¹ Napr. https://www.ustavnysud.sk/documents/10182/992184/bk_8.pdf/07f9fdb3-5567-4e15-bb4f-bfd984d324c3

[teda všetky činy násilného zmiznutia], *je neprípustné použiť akúkoľvek zvláštnu amnestiu alebo podobné opatrenie, ktorých účinkom by mohlo byť vyňatie z akéhokoľvek trestného konania alebo uloženia sankcií.*“

Článok 3 Medzinárodného dohovoru o ochrane všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím znie: „*Každý zmluvný štát prijme potrebné opatrenia na vyšetrenie činov vymedzených v článku 2, ktoré spáchali osoby alebo skupiny osôb konajúce bez poverenia, podpory alebo s tichým súhlasom štátu, a na postavenie zodpovedných pred justičné orgány.*“

Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN č. 47/133 zo dňa 18. decembra 1992 a na ňu odkazujúci Medzinárodný dohovor o ochrane všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím stanovujú štandard ľudských práv vo vzťahu k únosom (násilnému zmiznutiu).

Možno jednoznačne konštatovať že tzv. Mečiarove amnestie zabraňujúce trestné stíhanie a potrestanie páchatel'ov nedobrovoľného zmiznutia Michala Kováča ml. sú v rozpore s týmto medzinárodným štandardom ľudských práv a preto sú **v rozpore aj s princípom rešpektovania ľudských práv a teda aj s princípmi právneho štátu v zmysle č. 1 ods. 1 ústavy.**

2.1.2.

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd a judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva

Podľa čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd „*Nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.*“ V zmysle čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd je neľudským zaobchádzaním (ill-treatment) úmyselné konanie, ktoré spôsobuje intenzívne fyzické alebo duševné utrpenie.²

Z okolností únosu Michala Kováča ml. opísaných v obžalobe podanej prokuratúrou³ vyplýva, že počas únosu bol Michal Kováč ml. únoscami ohrozovaný strelnou zbraňou, bol udieraný päťami do tváre, boli mu dávané elektrošoky do oblasti genitálií a bol násilím prinútený vypiť fľašu alkoholu. Toto konanie jednoznačne **spĺňa znaky neľudského zaobchádzania (ill-treatment)** v zmysle čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva možno vyvodit', že udelenie amnestií zástupcom štátu za skutky zahŕňajúce závažné porušenie základných ľudských práv (vrátane neľudského zaobchádzania) je neprijateľné pre ich nezlučiteľnosť so všeobecne uznávanou povinnosťou štátov stíhať a trestať závažné porušenie základných ľudských práv.

Európsky súd pre ľudské práva v rozhodnutí **Lexa v. Slovensko** (ods. 139) uviedol: „*Súd už v minulosti konštatoval, že ak zástupca štátu je obvinený zo zločinov zahrňajúcich mučenie alebo*

² Napr. Guide to Jurisprudence on Torture and Ill-treatment, dostupné na http://www.apr.ch/content/files_res/Article3_en.pdf

³ Dostupné napr. na <https://dennikn.sk/221810/cela-obzaloba-ivana-lexu-dalsich-dvanastich-ucastnikov-zavlecania-amnestie/>

neľudské zaobchádzanie [ill-treatment], je nanajvýš dôležité, že trestné konanie a odsúdenie nie je premlčané, a že udelenie amnestie alebo milosti nemôže byť prípustné (pozri Abdülsamet Yaman v. Turecko, č. 32446/96, § 55, 2. november 2004). Podobný záver možno vyvodiť z medzinárodného práva a praxe (pozri vyššie odseky 96-99).“

Najpodrobnejšie sa otázke amnestií venoval Európsky súd pre ľudské práva v rozsudku **Marguš v. Chorvátsko**. Súd v tomto rozhodnutí konštatoval, že z Dohovoru vyplýva povinnosť štátov viesť účinné oficiálne vyšetrovanie prípadov neľudského zaobchádzania a vyvodiť zodpovednosť voči páchatelom. Súd v rozhodnutí uviedol: „125. *Povinnosť chrániť právo na život podľa čl. 2 Dohovoru a zabezpečiť ochranu proti neľudskému zaobchádzaniu [ill-treatment] podľa čl. 3 Dohovoru, vykladaná v spojení so všeobecnou povinnosťou štátu „každému zabezpečiť v rámci svojej právomoci práva a slobody garantované Dohovorom“ podľa čl. 1 Dohovoru tiež implicitne vyžaduje účinné oficiálne vyšetrovanie v prípadoch násilného usmrtienia jednotlivcov (McCann a ostatní proti Spojenému kráľovstvu, § 161, a Kaya proti Turecku, § 86) alebo neľudského zaobchádzania (El Masri proti bývalej Juhoslovanskej Macedónskej republike, § 182). Základným účelom takéhoto vyšetrovania je zabezpečenie účinnej implementácie vnútroštátneho práva chrániaceho právo na život a zabezpečenie vyvodenie zodpovednosti voči páchatelom.“*

Európsky súd pre ľudské práva v rozhodnutí Marguš v. Chorvátsko následne konštatoval, že ak je zo spáchania neľudského zaobchádzania obvinený verejný činiteľ, udelenie amnestie tomuto verejnému činiteľovi je neprípustné. Súd v rozhodnutí uviedol: „126. *Súd už dospel k záveru, že v prípadoch keď verejný činiteľ bol obvinený zo spáchania trestných činov zahrňajúcich mučenie alebo neľudské zaobchádzanie, je nanajvýš dôležité, že trestné stíhanie ani odsúdenie sa nepremlčuje a udelenie amnestie alebo milosti je neprípustné (pozri Abdülsamet Yaman v. Turecko, § 55; Okkali v. Turecko, § 76, Yeşil a Sevim v. Turecko, § 38). Vo svojom rozhodnutí vo veci Ould Dah v. Francúzsko Súd konštatoval, odvolajúc sa tiež na Komisiu pre ľudské práva OSN a Medzinárodný trestný súd pre bývalú Juhosláviu, že amnestia je vo všeobecnosti nezlučiteľná s povinnosťou uloženou štátom vyšetrovať skutky ako mučenie a že povinnosť stíhať zločincov nesmie byť podkopávaná udeľovaním beztrestnosti páchatelom vo forme amnestií, ktoré môžu byť považované za rozporné s medzinárodným právom.*

127. (...) *Judikatúra Súdu potvrdzuje, že udeľovanie amnestie vo vzťahu ku zabíjaniu a neľudskému zaobchádzaniu voči civilistom by bolo v rozpore s povinnosťou štátu podľa čl. 2 a 3 Dohovoru, pretože by znemožnilo vyšetrovanie týchto skutkov a nevyhnutne by viedlo k beztrestnosti zodpovedných osôb. Takýto výsledok by znížil účel ochrany garantovanej čl. 2 a 3 Dohovoru a garancie vzťahujúce sa na právo jednotlivca na život a ochranu pred neľudským zaobchádzaním by sa stali iluzórnymi. Cieľ a účel Dohovoru ako nástroja ochrany jednotlivcov vyžaduje, aby jeho ustanovenia boli vykladané a aplikované takým spôsobom, aby jeho garancie boli reálne a účinné...“*

V závere rozhodnutia Marguš v. Chorvátsko Európsky súd pre ľudské práva uviedol:

„139. *V prejednávanej príhode bola sťažovateľovi udelená amnestia za skutky zahrňajúce závažné porušenie základných ľudských práv, konkrétne úmyselné zabíjanie civilistov a vážne poranenie dieťaťa, a Okresný súd označil sťažovateľa ako vojenského veliteľa. Rastúcou tendenciou v medzinárodnom práve je považovať takéto amnestie za neakceptovateľné, pretože sú nezlučiteľné so jednomyselnou povinnosťou štátov stíhať a trestať závažné porušenie základných ľudských práv. Aj keby bolo akceptované, že amnestie sú za určitých špeciálnych okolností*

*prípustné, ako napríklad v procese uzatvárania mieru [reconciliation process] a/alebo ako forma odškodnenia obetí, **amnestia udelená sťažovateľovi v tomto prípade by bola stále neprípustná, pretože nič nenaznačuje, že by tu boli prítomné takéto okolnosti.***

1. Súd je toho názoru, že podaním novej obžaloby proti sťažovateľovi a jeho odsúdením za vojnové zločiny voči civilistom konali chorvátske orgány v súlade s požiadavkami čl. 2 a 3 Dohovoru a spôsobom súladným s požiadavkami a odporúčaniami vyššie zmienených medzinárodných mechanizmov a nástrojov.”

Čo sa týka vplyvu rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci **Lexa v. Slovensko** na otázku zrušiteľnosti Mečiarových amnestií, plne sa stotožňujeme so stanoviskom sudkyne Ústavného súdu ČR Ivany Janů, že rozhodnutie Lexa v. Slovensko nebráni zrušeniu amnestií. Sudkyňa Ivana Janů sa vo svojom odlišnom stanovisku vo veci Pl. ÚS 4/2013 dotkla aj často sa vyskytujúceho **mylného názoru, že rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Lexa v. Slovensko predstavuje prekážku zrušenia Mečiarových amnestií.** Sudkyňa Ivana Janů uviedla k tejto otázke nasledovné: „*V dané věci se však ESLP zabýval otázkou přípustnosti stěžovatelova trestního stíhání podle vnitrostátního práva po vyhlášení amnestie hlavou státu, jež byla později (údajně) zrušena, a svůj závěr o její "neodstranitelnosti" vyslovil ve vztahu k právní situaci, která v rozhodné době ve Slovenské republice panovala. Přitom se opřel o výklad, k němuž dospěl slovenský Ústavní soud mj. v nálezu sp. zn. I. ÚS 30/99, kterého se většinové stanovisko rovněž dovolává. Zde však musím připomenout, že ve zmíněné věci slovenský Ústavní soud řešil zcela jinou otázku, tedy zda prezident svým právním aktem může odvolat již jednou vyhlášenou amnestii, přičemž však před takovou úvahou nyní český Ústavní soud postaven není. Z tohoto a ostatně ani z **ničeho jiného neplyne, že by samotný ESLP zastával stanovisko nějakého absolutního zákazu zrušení milosti či amnestie ze strany národního ústavního soudu.** Vyvozuji to ze skutečnosti, že ESLP sice poukázal na princip právní jistoty (a z něj plynoucí zákaz retroaktivity), jež proti takovému postupu hovoří, současně však upozornil na možnost kolize vyhlášené amnestie, resp. výše uvedeného principu s mezinárodním právem (viz § 96 až 99), jakož i se základními lidskými právy, přičemž uvedl, že je-li zaměstnanec státu obviněn z trestných činů zahrnujících mučení nebo špatné zacházení, je nanejvýše důležité, aby trestní řízení a vynášení rozsudku nebylo časově limitováno a aby udílení amnestie nebo milosti nebylo přípustné (viz § 139). **Zastávám proto názor, že ESLP nechal otázku možného zrušení amnestijního rozhodnutí otevřenou s tím, že její řešení bude záviset na konkrétních okolnostech případu.** Bez nároku na úplnost či přesnost tedy považuji existenci konkrétních ústavních limitů tvorby amnestijního rozhodnutí za zřejmou.“*

Z vyššie uvedených rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva možno vyvodit', že amnestie udelené na skutky zahŕňajúce neľudské zaobchádzanie alebo závažné porušenia ľudských práv, z ktorých spáchania sú podozriví predstavitelia štátnej moci (a teda aj amnestie na skutky súvisiace s únosom Michala Kováča ml.) sú podľa názoru Európskeho súdu pre ľudské práva neprijateľné a sú v rozpore s čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

2.1.3

K okolnostiam udelenej amnestie

Európsky súd pre ľudské práva v rozhodnutí Marguš v. Chorvátsko spomína názor skupiny akademických expertov z Middlesex University London, ktorí v konaní vystupovali ako

intervenienti a podľa ktorého udelenie amnestie na skutok, ktorým boli porušené ľudské práva, by mohlo byť za určitých veľmi špecifických okolností prípustné (ods. 113 a 139). Súd sumarizuje názor skupiny akademických expertov nasledovne: „*Intervenienti akceptovali, že udelenie amnestií môže v určitých okolnostiach viesť k beztretnosti tých, ktorí sú zodpovední za porušenie základných práv a tak podkopať pokusy zabezpečiť ochranu týchto práv. Avšak ak existujú silné dôvody, podporuje to uznanie možnosti udeliť amnestiu, ak amnestia predstavovala jedinou cestu z násilnej diktatúry a nekonečného konfliktu. [However, strong policy reasons supported acknowledging the possibility of the granting of amnesties where they represented the only way out of violent dictatorships and interminable conflicts.]*“ (ods. 113).

Európsky súd pre ľudské práva sa v rozhodnutí jednoznačne nevyjadril, či je udeľovanie takýchto amnestií v súlade s Dohovorom. Súd však v rozhodnutí hypoteticky uviedol, že aj keby bola akceptovaná možnosť udeľovania amnestií v takýchto špecifických okolnostiach, v prípade Marguš v. Chorvátsko žiadne takéto okolnosti odôvodňujúce takýto postup neexistujú (ods. 139).

Ak by sme hypoteticky chceli hodnotiť tzv. Mečiarove amnestie z tohto hľadiska, je zjavné, že ani v prípade tzv. Mečiarových amnestií žiadne takéto špecifické okolnosti odôvodňujúce udelenie amnestie neexistujú.

V čase udelenia amnestií na Slovensku v žiadnom prípade neexistoval „nekonečný konflikt“ takej závažnosti a intenzity, akú mala na mysli skupina akademických expertov v rozhodnutí Marguš v. Chorvátsko (napr. prechod z násilnej diktatúry, ozbrojený konflikt medzi veľkými skupinami obyvateľstva, občianska vojna, násilné nepokoje), ktorého jediným riešením by muselo byť udelenie amnestií pre páchatel'ov zločinov a závažných porušení ľudských práv v záujme ukončenia konfliktu, prechodu do mierového stavu alebo odškodnenia obetí konfliktu.

Hoci bývalý predseda vlády Mečiar verejne zdôvodnil udelenie amnestií tak, že ich udeľuje „ako príspevok k dosiahnutiu občianskeho zmieru a v záujme odstránenia možných zdrojov napätia v spoločnosti“, udelenie amnestií napätie v spoločnosti naopak vystupňovalo, rozbúrilo vnútropolitickú situáciu a rozhorčilo verejnú mienku. Zmierujúci účinok tzv. Mečiarových amnestií sa vôbec nedal rozumne očakávať, keďže bolo jasné, že udelenie amnestií neodstráni zdroj napätia, ale naopak zdroj napätia vytvorí.⁴ Samotné zdôvodnenie účelu udelenia amnestie bývalým predsedom vlády Mečiarom bolo teda iracionálne, nelogické, nedôveryhodné a teda aj nelegitímne. Udelenie amnestie mohlo mať upokojujúci účinok iba na bývalého riaditeľa Slovenskej informačnej služby Ivana Lexu a jemu podriadených pracovníkov Slovenskej informačnej služby podozrivých z účasti na únose, prípadne na iné osoby, ktoré boli do únosu zapojené.

⁴ Louise Mallinder k dôsledkom samo-amnestií uvádza: „*K právnym dôsledkom osobnej pôsobnosti amnestií možno dodať, že rozhodnutie, koho zahrnúť alebo vylúčiť z pôsobnosti amnestie môže mať politické dôsledky. (...) ...ak zástupcovia štátu sú zodpovední za útlak a násilie, samo-amnestia v prospech týchto zástupcov štátu by mohla vyvolať ďalšie nepokoje.*“ (Louise Mallinder: *Amnesty, Human Rights and Political Transitions*. Oxford: Hart Publishing, 2008, s. 114, dostupné na [https://www.politicalavenue.com/PDF/Amnesty.%20Human%20Rights%20and%20Political%20Transitions%20Bridging%20the%20Peace%20and%20Justice%20Divide%20\(2008\)%20%5Bblackatk%5D.pdf](https://www.politicalavenue.com/PDF/Amnesty.%20Human%20Rights%20and%20Political%20Transitions%20Bridging%20the%20Peace%20and%20Justice%20Divide%20(2008)%20%5Bblackatk%5D.pdf)).

O tom, že udelenie amnestií neodstránilo zdroj napätia v spoločnosti, ale naopak zdroj napätia vytvorilo, svedčí aj skoro 20 rokov trvajúca a pravidelne sa opakujúca snaha zrušiť tzv. Mečiarove amnestie a široká podpora verejnosti pre zrušenie amnestií.

Navyše, počas vyšetovania únosu Michala Kováča mladšieho a v období pred udelením amnestií sa začali vynárať závažné dôkazy nasvedčujúce tomu, že do únosu bola zapojená Slovenská informačná služba, vedená Ivanom Lexom, blízkym spolupracovníkom Vladimíra Mečiara, ktorý bol do funkcie riaditeľa menovaný vládou na čele s Vladimírom Mečiarom. Po týchto zisteniach nasledovali pokusy ovplyvňovať vyšetovanie únosu zo strany vlády, vrátanie odvolania pôvodných policajných vyšetovateľov. Nezákonné ovplyvňovanie a marenie vyšetovania zo strany vlády a vládnej strany potvrdila aj nahrávka telefonátu medzi bývalým riaditeľom Slovenskej informačnej služby Ivanom Lexom a bývalým ministrom vnútra Vladimírom Hudekom.

Za týchto okolností nemožno v žiadnom prípade tvrdiť, že udelenie tzv. Mečiarových amnestií bolo jediným riešením, ako ukončiť hlboký a vážny „nekonečný konflikt“ v spoločnosti alebo odškodniť obeť zločinov.

Naopak, udelením amnestie bývalý predseda vlády Mečiar zmaril právo Michala Kováča ml. na vyšetrovanie a potrestanie zločinu spáchaného voči nemu. Zároveň udelením amnestie zabránil vyšetrovaniu a trestnému stíhaniu predstaviteľov štátneho orgánu - Slovenskej informačnej služby - podozrivých zo spáchania únosu. Hoci zo spáchania zločinu voči občanovi bol podozrivý riaditeľ Slovenskej informačnej služby (osoba blízka bývalému predsedovi vlády Mečiarovi) a jej zamestnanci, vládna moc si fakticky udelila samo-amnestiu a zabránila vyšetrovaniu podozrení, že bola sama zapojená do únosu Michala Kováča ml. Spoločenský konflikt sa v dôsledku udelenia amnestií ešte viac vyostřil. Je zjavné, že udelenie amnestií bývalým predsedom vlády Mečiarom nemalo žiadne legitímne opodstatnenie a bolo zneužitím práva.

Navyše, amnestie udelené Vladimírom Mečiarom sú tzv. blanketovými samo-amnestiami, ktoré chránia osoby pred trestným stíhaním bez toho, aby tí, čo z amnestie majú prospech, museli splniť nejaké podmienky – vrátane podmienky plného odhalenia toho, čo vedia o zločinoch pokrytých amnestiou. Blanketové amnestie sú vo svete všeobecne odsudzované, ak pokrývajú závažné porušenia ľudských práv (pozri časť 2.3. tohto stanoviska).

Aj na základe vyššie uvedených rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva teda možno konštatovať, že tzv. Mečiarove amnestie sú v rozpore s princípom rešpektovania ľudských práv a teda aj s princípmi právneho štátu v zmysle č. 1 ods. 1 ústavy.

2.2.

K amnestii na skutky spáchané v súvislosti s prípravou a vykonaním referenda zo dňa 23. a 24. mája 1997

Národná rada SR navrhla dňa 14. februára 1997 vypísanie referenda s tromi otázkami. Petíciou podpísanou 521 000 občanmi bolo prezidentovi navrhnuté doplnenie ďalšej štvrtej otázky do referenda – otázky týkajúcej sa zavedenia priamej voľby prezidenta SR. Vláda SR však uznesením z 22. apríla 1997 uložila ministrom vnútra, aby boli obciam doručené hlasovacie lístky iba s tromi

otázkami – bez otázky vyplývajúcej z petície 521 000 občanov, čo minister vnútra následne splnil. Referendum sa nakoniec dňa 23. a 24. mája 1997 konalo iba s tromi otázkami. Ústredná volebná komisia pre referendum prijala dňa 25. mája uznesenie, že referendum bolo zmarené. Ústavný súd SR nálezom sp. zn. II. ÚS 37/98 rozhodol o porušení práva občanov zúčastniť sa na referende a práva na správu vecí verejných.

Článkom V. rozhodnutia predsedu vlády SR z 3. marca 1998 o amnestii uverejneného pod č. 55/1998 Z. z. a rozhodnutím predsedu vlády SR zo 7. júla 1998 o amnestii uverejneného pod č. 214/1998 Z. z. bolo nariadené, aby sa nezačínalo, a ak sa začalo, aby sa zastavilo trestné konanie pre podozrenie z trestných činov, ktoré mali byť spáchané v súvislosti s prípravou a vykonaním referenda z 23. mája a 24. mája 1997.

Podľa čl. 2 ods. 1 Ústavy SR „*Štátna moc pochádza od občanov, ktorí ju vykonávajú prostredníctvom svojich volených zástupcov alebo priamo.*“ V tomto ustanovení ústavy je vyjadrený jeden zo základných princípov demokratického štátu – princíp suverenity ľudu. Podľa čl. 30 ods. 1 prvá veta Ústavy SR „*Občania majú právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov.*“

Petícia podpísaná 521 000 občanmi, ktorou bolo navrhnutá referendová otázka týkajúcej sa zavedenia priamej voľby prezidenta SR, bola realizáciou princípu suverenity ľudu. Z tejto petície občanom vyplynulo ústavné právo hlasovať v referende, ktoré by obsahovalo aj predmetnú otázku o priamej voľbe prezidenta. Zmarením tohto referenda bol porušený ústavný princíp suverenity ľudu a porušené právo občanov zúčastňovať sa priamo na správe vecí verejných.

Keďže vláda SR a minister vnútra SR zmarili referendum, čím došlo k porušeniu ústavných práv občanov, boli podozriví zo spáchania trestného činu marenia prípravy a priebehu referenda.

Bývalý predseda vlády Mečiar však využil skutočnosť, že v tom čase vykonával aj právomoci prezidenta, a nariadil, aby sa nezačínalo, a ak sa začalo, aby sa zastavilo trestné konanie pre podozrenie z trestných činov, ktoré mali byť spáchané v súvislosti s prípravou a vykonaním referenda z 23. mája a 24. mája 1997.

Tým došlo zjavne k udeleniu tzv. samoamnestie, kedy si predseda vlády udelil amnestiu pre seba a členov vlády vrátane ministra vnútra, podozrivých zo spáchania trestného činu marenia prípravy a priebehu referenda, čím pre seba a celú vládu vrátane ministra vnútra zabezpečil beztrestnosť.

Jedným z princípov demokratického a právneho štátu je nevyhnutne aj **zodpovednosť verejných činiteľov**.⁵ Podľa nášho názoru musí zodpovednosť verejných činiteľov nevyhnutne zahŕňať aj právnu zodpovednosť za porušovanie práva občanov zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov, ktoré má pre demokraciu kľúčový význam. V opačnom prípade by podľa nášho názoru nebolo možné tvrdiť, že verejní činitelia sa zodpovedajú občanom a že občania reálne vykonávajú štátnu moc prostredníctvom svojich volených zástupcov. Ak by nebol presadený princíp právnej zodpovednosti verejných činiteľov za porušenie práva na

⁵ Napr. [Stanford Encyclopedia of Philosophy](https://plato.stanford.edu/entries/rule-of-law/) – heslo „Rule of Law“, dostupné na <https://plato.stanford.edu/entries/rule-of-law/>

správu vecí verejných (konkrétne práva zúčastniť sa na referende) a **ak by štátna moc mohla zmarit' kľúčový prvok demokracie – referendum alebo slobodné voľby – a následne by si sama mohla udeliť amnestiu a zabezpečiť si beztretnosť, prišlo by k podkopaniu základov demokracie** a prišlo by k negácii základného ústavného princípu podľa čl. 2 ods. 1 Ústavy SR, podľa ktorého „*štátna moc pochádza od občanov, ktorí ju vykonávajú prostredníctvom svojich volených zástupcov alebo priamo.*“ resp. tento princípu by sa by stal iba iluzórnym.

Bývalý predseda vlády Vladimír Mečiar však rozhodnutím o amnestii zabezpečil beztretnosť pre seba, vládu SR aj ministra vnútra za skutok zmarenia referenda a za porušenie základného práva občanov zúčastňovať sa na správe verejných vecí. Podobne ako v prípade amnestie za trestné činy súvisiace so zavraždením Michala Kováča ml. do Rakúska, aj pri tejto amnestii platí, že v čase udelenia amnestie neexistovali žiadne špecifické okolnosti, ktoré by odôvodňovali uvažovať o prípadnej legitimitate udelenia amnestie. Nemožno tiež v žiadnom prípade tvrdiť, že jej udelenie bolo nevyhnutným riešením, ako ukončiť hlboký a vážny „nekonečný konflikt“ v spoločnosti alebo odškodniť obeť zločinov. Naopak, táto amnestia priamo podkopáva jeden zo základných pilierov demokracie, ktorou je referendum, a teda aj ústavný princípu suverenity ľudu.

Preto takáto samo-amnestia v existujúcich okolnostiach predstavuje porušenie princípu zodpovednosti verejných činiteľov, porušenie princípu suverenity ľudu, zneužitie práva a svojvoľu a teda aj porušenie princípu demokratického a právneho štátu.

2.3.

Názory na tzv. samo-amnestie vyplývajúce z medzinárodných dokumentov a právnej vedy

V publikácii „Rule-of-law Tools for Post-conflict States – Amnesties“ vydanéj Úradom vysokého komisára Organizácie Spojených národov pre ľudské práva v roku 2009 sa v rámci kategorizácie amnestií uvádzajú tieto definície:

„**Samoamnestie (self-amnesties):** Samoamnestie sú udeľované tými, ktorí sú zodpovední za porušovanie ľudských práv, za účelom ochrániť sa pred zodpovednosťou. Orgány ochrany ľudských práv, právnici a iné subjekty ostro kritizujú samo-amnestie, pretože svojou podstatou symbolizujú beztretnosť.

Blanketové amnestie (blanket amnesties): Chránia pred trestným stíhaním a občianskoprávnou zodpovednosťou široké kategórie porušovateľov, a to bez toho, aby tí, čo z amnestie majú prospech, museli splniť nejaké podmienky – vrátane podmienky plného odhalenia toho, čo vedia o zločinoch pokrytých amnestiou. Blanketové amnestie sú skoro univerzálne odsudzované, ak pokrývajú závažné porušenia ľudských práv a závažné porušenia humanitárneho práva.

Podmienené amnestie (conditional amnesties): Chránia jednotlivca pred trestným stíhaním, ak o amnestiu sám požiada a splní niekoľko podmienok, ako plné odhalenie faktov o spáchanom porušení ľudských práv. Podmienená amnestia často zahŕňa predchádzajúce vyšetrovanie za účelom zistenia toho, kto je za porušenie práv zodpovedný.“⁶

⁶ Rule-of-law Tools for Post-conflict States – Amnesties, New York and Geneva: United Nations, 2009, s. 43, dostupné na http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Amnesties_en.pdf

Z dostupných štúdií týkajúcich sa amnestií možno vyvodiť, že na medzinárodnej úrovni panuje medzi predstaviteľmi právnej vedy zhoda, že samo-amnestie, ktoré udelí režim sám sebe a svojim predstaviteľom aby zabránil stíhaniu a potrestaniu nimi spáchaných trestných činov, sú **v rozpore so všeobecne uznávanými právnymi princípmi a prima facie nelegálne a nelegitímne.**

Keith Tester v knihe „Humanitarianism and Modern Culture“⁷ uvádza: „*Podrobnosti o kategóriách osôb a o skutkoch, na ktoré sa amnestia vzťahuje, sú tiež relevantné. Roht-Arriaza uvádza, že ak štát udelí amnestiu svojim bývalým oponentom, takéto amnestie bývajú všeobecne akceptované. Na druhej strane, samoamnestie udelené štátnymi orgánmi v zlom úmysle, za účelom čiastočne alebo úplne chrániť samých seba pred trestami za ich vlastné správanie, sú široko považované za nelegitímne.*“

V. Vriezen vo svojej štúdií „Amnesty justified? The need for a case by case approach in the interest of human rights“⁸ cituje slová sudcu Interamerického súdu pre ľudské práva Augusta Cançado Trindade vyslovené vo veci Almonacid z roku 2006, kde sudca vysvetlil dôvody pre neprijateľnosť samo-amnestií nasledovne: „*Samo-amnestie porušujú právo poznať pravdu a právo na prístup k spravodlivosti. Samo-amnestie hrubo ignorujú veľké utrpenie obetí a blokujú právo na primeranú nápravu. Zlovoľný účinok samo-amnestie prestupuje celú spoločnosť a vedie k strate viery v ľudskú spravodlivosť, skutočné hodnoty a k zvrátenému skresleniu účelu štátu.*“ V. Vriezen následne dodáva: „*Samo-amnestie nemajú právnu hodnotu. Preto nasledujúci režim môže zrušiť zákon o samo-amnestiách a obžalovať tých, ktorí zo samo-amnestií profitovali.*“

V publikácii „Transitional Justice: How Emerging Democracies Reckon with Former Regimes“⁹ sa uvádza, že **deklarovanie neplatnosti samo-amnestií sa javí byť v súlade s platnými právnymi princípmi – konkrétne s princípom rímskeho práva „Nemini dolus suus prodesse debet“**, ktorý znamená, že nikto nemôže mať prospech zo svojho zlomyseľného konania.

Mark Freeman vo svojej knihe „Necessary Evils: Amnesties and the Search for Justice“ o samo-amnestiách uvádza: „*Hoci presné úmysly štátov pri udeľovaní amnestií sú často ťažko rozpoznateľné, rozhodnutie o tom, kto bude mať z amnestie prospech odhaľuje veľa o motivácii pri udeľovaní amnestie. Na jednom konci spektra sú takzvané samo-amnestie, alebo amnestie udelené vládou samej sebe alebo jej spojencom za zločiny s ktorými sú spojené. Takéto amnestie sú v rozpore so všeobecným princípom, že nikto nemôže byť sudcom vo vlastnej veci, a ako také sú prejavom všetkého len nie dobromyseľnosti (dobrej viery). (...) Na opačnej strane spektra sú amnestie, ktoré môžu byť nazvané nie-samoamnestie, alebo amnestie udelené štátom, z ktorých*

⁷ Keith Tester: Humanitarianism and Modern Culture“, Penn State Press, 2010, str. 29, dostupné na <https://books.google.sk/books?id=fAQJWP4N6SgC&printsec=frontcover&dq=humanitarianism+and+modern+culture&hl=sk&sa=X&ved=0ahUKEwjjasunfis7TAhUBI8AKHdQBBgoQ6AEIJTAA#v=onepage&q=humanitarianism%20and%20modern%20culture&f=false>

⁸ V. Vriezen: Amnesty justified? The need for a case by case approach in the interest of human rights Nijmegen: Wolf Legal Publishers, 2011, dostupné na https://pure.uvt.nl/portal/files/3982055/Vriezen_Amnesty_16_12_2011_emb_tot_01_07_2014.pdf

⁹ Neil Kriz: Transitional Justice: How Emerging Democracies Reckon with Former Regimes. United States Institute of Peace, 2004, s. 14, dostupné na https://books.google.sk/books?id=EvD6oBQZdGEC&pg=PA14&lpg=PA14&dq=self-amnesty+bad+faith&source=bl&ots=zN8i1Pim6S&sig=IK124mVxDwd-6tyxfIW9X1wKtBI&hl=sk&sa=X&ved=0ahUKEwj1_KCWlc7TAhWGVrRQKHZ1UBaAQ6AEIMzAE#v=onepage&q=self-amnesty%20bad%20faith&f=false

*majú prospech jeho odporcovia – či už sú to politickí disidenti alebo ozbrojené povstalecké hnutia.*¹⁰

Dokument vypracovaný skupinou expertov na medzinárodné právo nazvaný **Belfastské odporúčania ohľadom amnestií a zodpovednosti**¹¹ sa venuje podmienkam, za splnenia ktorých by mohlo byť udelenie amnestie v niektorých krajinách legitímne za účelom ukončenia hlbokého spoločenského konfliktu, napr. občianskej vojny a pre pokračovanie mierového procesu. Na str. 20 a na str. 57 tento dokument uvádza, že samo-amnestie (self-amnesties) sú amnestie prijaté jednostranne režimami, ktoré sú zodpovedné za zločiny podľa medzinárodného práva alebo závažné porušenia ľudských práv a ktoré používajú amnestie na ochranu verejných činiteľov a ich podporovateľov pred vyšetrovaním a zodpovednosťou za porušovanie ľudských práv. Dokument pripomína, že samo-amnestie boli Inter-americkým súdom pre ľudské práva vyhlásené za rozporné s Americkým dohovorom o ľudských právach. Dokument následne konštatuje, že **samo-amnestie by mali byť prima facie považované za nelegálne a nelegitímne.**

Z vyššie uvedených zdrojov podľa nášho názoru vyplýva, že aj vo svetle medzinárodnej právnej vedy sa udelenie tzv. Mečiarových amnestií vo vtedy existujúcich okolnostiach javí ako nelegitímne a nelegálne, ako svojvoľné zneužitie práva. Aj stanoviská medzinárodnej právnej vedy teda podľa nášho názoru podporujú záver, že Mečiarove amnestie sú v rozpore s princípmi demokratického a právneho štátu.

2.4.

Ďalšie stanoviská týkajúce sa limitov oprávnenia udeliť amnestiu

Dovoľujeme si dať Ústavnému súdu SR do pozornosti **odseky 35 až 68** rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci **Marguš v. Chorvátsko**, kde súd zhrnul všetky relevantné medzinárodné dokumenty, stanoviská medzinárodných orgánov a rozhodnutia medzinárodných ako aj vnútroštátnych súdov týkajúcich sa limitov oprávnenia udeliť amnestiu.

Komisia pre ľudské práva Organizácie Spojených národov v rezolúcii 2004/72 z 21. apríla 2004 vyhlásila: „Komisia pre ľudské práva ... 3. Uznáva, že **amnestie by nemali byť udeľované tým, ktorí páchajú porušenia ľudských práv a medzinárodného humanitárneho práva, ktoré sú trestnými činmi**, vyzýva členské štáty aby urobili opatrenia v súlade s ich záväzkami podľa medzinárodného práva a **víta odvolanie amnestií, upustenie od amnestií a nulifikovanie amnestií a iných imunit;**“.

Komisia pre ľudské práva, ktorá bola zriadená ako orgán pre monitorovanie dodržiavania Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, vydala stanovisko „General comment No. 31 – The Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant“ , z

¹⁰ Mark Freeman: Necessary Evils: Amnesties and the Search for Justice. Cambridge university Press, 2009, s. 152, dostupné na https://books.google.sk/books?id=FPUfAwAAQBAJ&pg=PA153&lpg=PA153&dq=self-amnesty&source=bl&ots=EoV5mX7o7n&sig=G2AZOIeh0CS_mIcaYxRNTuOkVQg&hl=sk&sa=X&ved=0ahUKEwjXiI_Og-jTAhUFkywKHdHNB1MQ6AEIaTAJ#v=onepage&q=self-amnesty&f=false

¹¹ Dostupné na http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BelfastGuidelines_TJI2014.pdf.pdf

29. marca 2004, kde v odseku 18 uviedla, že štáty, ktoré sú zmluvnými stranami Paktu, nemôžu zbaviť verejných činiteľov alebo zástupcov štátu osobnej zodpovednosti prostredníctvom udelenia určitých amnestií alebo imunit, ak spáchali porušenia Paktu, ktoré sú považované za trestné, vrátane zločinov proti ľudskosti. Komisia výslovne uviedla: „*Ak vyšetrovanie (...) odhalilo porušenie určitých práv priznaných Paktom, štáty musia zabezpečiť, že bude vyvodená zodpovednosť voči tým, ktorí tieto práva porušili. Podobne ako nevyšetrenie porušení práv, tak aj nevyvodenie zodpovednosti voči porušiteľom týchto práv môže samo osebe zakladať samostatné porušenie Paktu. (...) Ak sa verejní činitelia alebo zástupcovia štátu dopustili porušenia práv uvedených v tomto odseku, štáty, ktoré sú zmluvnými stranami Paktu, ich nemôžu zbaviť osobnej zodpovednosti, ako sa to stalo prostredníctvom udelenia určitých amnestií alebo imunit...*“

V publikácii „Rule-of-law Tools for Post-conflict States – Amnesties“ vydanéj Úradom vysokého komisára Organizácie Spojených národov pre ľudské práva v roku 2009 sa uvádzajú **znaky neprípustných amnestií**: „*Podľa rôznych prameňov medzinárodného práva a podľa prístupu Organizácie Spojených národov sú amnestie neprípustné, ak:*

- a) *zabraňujú stíhaniu jednotlivcov, ktorí môžu byť trestne zodpovední za vojnové zločiny, genocídu, zločiny proti ľudskosti alebo závažné porušovanie ľudských práv, vrátane rodovo špecifického porušenia práv;*
- b) *zasahujú do práva obetí na účinnú nápravu, vrátane odškodnenia; alebo*
- c) *obmedzujú právo obetí a spoločnosti vedieť pravdu o porušeníach ľudských práv a humanitárneho práva.*¹²

Poukazujeme tiež na **rozsudky Inter-amerického súdu pre ľudské práva**, spomínané aj v odsekoch 60 až 66 rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Margaš v. Chorvátsko, ktorými súd vyhlásil za neprijateľné a neplatné amnestie v prípadoch, ak boli tieto amnestie udelené na závažné porušenia ľudských práv, trestné činy proti ľudskosti a porušenia medzinárodného humanitárneho práva. Ide o nasledovné rozsudky Inter-amerického súdu pre ľudské práva:

- **Barrios Altos v. Peru** z 14. marca 2001
- **Almonacid-Arellano et al. v. Chile** z 26. septembra 2006
- **La Cantuta v. Peru** z 29. novembra 2006
- **Anzaldo Castro v. Peru** z 22. septembra 2009
- **Gelman v. Uruguay** z 24. februára 2011
- **Gomes Lund et al. (“Guerrilha do Araguaia”) v. Brazília** z 24. novembra 2010
- **The Massacres of El Mozote and Nearby Places v. Salvador** z 25. októbra 2012

Louise Mallinder sa vo svojej knihe „Amnesty, Human Rights and Political Transitions“ zaoberá mimoriadne vypätými ozbrojenými konfliktami v niektorých krajinách a poznamenáva, že v niektorých hraničných prípadoch aj amnestia udelená predstaviteľom bývalého režimu môže byť v týchto krajinách vnímaná ako legitímna, ak prispieva k stabilite nového demokratického režimu a ak je spojená s opatreniami zaručujúcimi zistenie pravdy o minulosti a poskytnutie odškodnenia pre obeť. Louise Mallinder uvádza: „*Amnestia môže byť udelená aj po súhlase s prevzatím moci demokraticky zvolenou vládou, a to pre zástupcov štátu, za účelom zníženia hrozieb pre stabilitu novej vlády. Hoci takéto amnestie môžu byť výsledkom vydierania zo strany stále mocných*

¹² Rule-of-law Tools for Post-conflict States – Amnesties, New York and Geneva: United Nations, 2009, s. 11, dostupné na http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Amnesties_en.pdf

ozbrojených sil, napriek tomu *môžu byť vnímané ako legitímne, ak sú spojené s opatreniami na zistenie informácií o minulosti a s poskytnutím odškodnenia pre obeť (...). Naopak, všeobecné široké, nepodmienené amnestie* [blanket, unconditional amnesties] *udelené diktátorskými režimami ich vlastným podporovateľom s cieľom zabrániť vyšetrovaniu sa nepravdepodobne budú vnímať ako legitímne.*¹³ Hoci sa vyššie uvedené vzťahuje na krajiny, kde existuje ozbrojený konflikt, a udelenie amnestie je častokrát jediným spôsobom ako ukončiť nekonečný konflikt a hrozbu občianskej vojny, aj v týchto prípadoch sa pre legitimitu amnestie pre predstaviteľom štátu vyžaduje, aby amnestia nebola nepodmienená a všeobecná (blanket amnesty), ale aby s udelením amnestie boli spojené **podmienky zabezpečujúce zistenie pravdy o minulosti a odškodnenie obetí bývalého režimu. Tzv. Mečiarove amnestie však nespĺňajú ani tieto podmienky.** Mečiarove amnestie boli typickou nepodmienenou amnestiou (blanket amnesty) – boli iba čistým zabezpečením beztrestnosti pre podozrivých funkcionárov a pracovníkov Slovenskej informačnej služby, bez toho, aby s amnestiou boli spojené nejaké podmienky vyžadujúce zistenie pravdy o minulosti alebo odškodnenie obetí. Takéto nepodmienené amnestie by sa teda aj v krajinách, kde prebiehajú ozbrojené konflikty, vnímali ako nelegitímne a neprispievajúce k dosiahnutiu občianskeho zmieru ani k odstráneniu možných zdrojov napätia v spoločnosti.

Treba však pripomenúť, že **iba samotná skutočnosť, že amnestia môže prispieť k zmierneniu spoločenského napätia a k prechodu k demokracii, sa podľa Organizácie Spojených národov nemôže považovať za dostatočný dôvod, aby bola amnestia uznaná za legitímnu a legálnu.** V publikácii „Rule-of-law Tools for Post-conflict States – Amnesties“ vydanéj Úradom vysokého komisára Organizácie Spojených národov pre ľudské práva v roku 2009 sa uvádza: „*Aj keď verejné diskusie a úvahy ohľadom politik, ktorých účelom je uľahčenie prechodu k demokracii, sú silno podporované, demokratické procesy nemôžu transformovať amnestiu, ktorá by inak bola neplatná [invalid], na legálnu amnestiu [lawful amnesty]. Komisia pre ľudské práva a Inter-americká komisia rozhodla, že aj amnestie prijaté prostredníctvom demokratického procesu sú v rozpore s Medzinárodným paktom o občianskych a politických právach a s Americkým dohovorom o ľudských právach.*“¹⁴

Poukazujeme tiež na inšpiratívne odlišné **stanovisko sudkyne Ústavného súdu ČR Ivany Janů** vo veci Pl. ÚS 4/2013 vedenej pred Ústavným súdom Českej republiky, v ktorom sa pojednáva o medziach oprávnenia prezidenta udeliť amnestiu. V stanovisku sa uvádza: „*Zásadne odmiätam úvahu, že Ústava umožňuje, aby, byť len jediná, pravomoc ústavného orgánu bola takto koncipovaná jako "absolutně" neomezená. Naopak, výkon veřejné moci obecně i jednání všech ústavních orgánů jsou vždy omezeny přinejmenším vnitřními ústavními mezemi a principy právního a ústavního státu (dělbá moci, ochrana základních práv, právní jistota, zákaz libovůle, dodržování mezinárodních závazků apod.). Tyto ústavněprávní limity lze řadit přinejmenším do třech okruhů (které se mohou překrývat):*

První okruh ústavních mezí rozhodnutí o amnestii tvoří čl. 9 odst. 2 Ústavy, dle něhož změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřípustná. Judikatura Ústavního soudu a právní doktrína hovoří o materiálním jádru Ústavy.

¹³ Louise Mallinder: *Amnesty, Human Rights and Political Transitions*. Oxford: Hart Publishing, 2008, s. 68

¹⁴ *Rule-of-law Tools for Post-conflict States – Amnesties*, New York and Geneva: United Nations, 2009, s. 41, dostupné na http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Amnesties_en.pdf

Druhý okruh ústavných mezí rozhodnutí o amnestii tvoří (mezinárodní) závazek postihovat nejzávažnější zločiny proti lidskosti (např. mučení a obdobné kruté, nelidské a ponižující zacházení, svévolné zbavení života, násilné zmizení), jak v mezinárodní kazuistice plyne z rozhodnutí Nejvyššího soudu Argentiny ze dne 13. 7. 2007 ve věci Mazzeo a ostatní; či rozsudku Evropského soudu pro lidská práva (dále jen "ESLP") ze dne 13. 11. 2012 ve věci Marguš proti Chorvatsku, stížnost č. 4455/10.

Třetí okruh ústavních mezí rozhodnutí o amnestii představuje povinnost státu chránit základní práva osob (především) v těch případech, kdy jedinou formou efektivní ochrany je právě trestní represe [obiter dictum k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/10 ze dne 28. 6. 2011 (N 123/61 SbNU 767; 232/2011 Sb.), bod 61]: "Není na volné úvaze státu, zda a jakým způsobem bude postihovat zločinnost. Ústavní soud setrvává na doktríně, že trestní řízení představuje toliko vztah mezi pachatelem a státem, tedy že ústavně není zaručeno právo třetí osoby (oznamovatele, poškozeného), aby jiná osoba byla stíhána a odsouzena. Nelze však zároveň pominout, že je jednoznačnou povinností státu zajistit ochranu základních práv včetně práv zaručených Úmluvou, a to i prostřednictvím efektivního trestního řízení, resp. že v určitých situacích lze hovořit o účinné ochraně (obětí) pouze prostřednictvím trestního práva. Selhání státu v této povinnosti může podle okolností představovat typicky porušení čl. 2 odst. 1, čl. 3 či 8 Úmluvy [X a Y proti Nizozemsku, rozsudek ze dne 26. 3. 1989, č. 8978/80, § 27: „This is a case where fundamental values and essential aspects of private life are at stake. Effective deterrence is indispensable in this area and it can be achieved only by criminal-law provisions (...)'"; M. C. proti Bulharsku, rozsudek ze dne 4. 12. 2003, č. 39272/98, § 150-153; Assenov a další proti Bulharsku, rozsudek ze dne 28. 10. 1998, č. 24760/94, § 102; Osman proti Spojenému Království, rozsudek ze dne 28. 10. 1998, č. 23452/94, § 115-116; a další].“

3.

K rozsahu prieskumu zo strany Ústavného súdu SR

3.1.

K skutočnosti, že uznesenie Národnej rady SR o zrušení amnestií nie je v rozpore s ústavným zákazom retroaktivity

V zmysle prijatej novely ústavy musí Ústavný súd SR pri prieskume uznesenia Národnej rady SR o zrušení amnestií posúdiť, či zrušené amnestie boli v rozpore s princípmi demokratického a právneho štátu. Národná rada SR prijala novelu ústavy, ktorá dáva Národnej rade SR právomoc zrušiť amnestie a individuálne milosti, ak sú v rozpore s princípmi právneho štátu. Novela ústavy výslovne stanovila, že táto právomoc sa vzťahuje aj na amnestie udelené bývalým predsedom vlády Mečiarom a na milosť udelenú bývalým prezidentom Kováčom.

Stotožňujeme sa so zverejneným stanoviskom skupiny právnikov¹⁵, z ktorého vyplýva, že zrušenie amnestií nie je porušením ústavného zákazu retroaktivity pri posudzovaní trestnosti činu podľa čl. 50 ods. 6 prvá veta ústavy, ktorý znie: „Trestnosť činu sa posudzuje a trest sa ukladá podľa zákona účinného v čase, keď bol čin spáchaný.“ V tomto stanovisku sa uvádza: „Právna úprava platí v zásade do budúcnosti (princíp zákazu retroaktivity). Jej základným účelom v oblasti trestného práva

¹⁵ Dostupné na https://somza.to/stanovisko_pravnikov.

je, aby mal každý jednotliviec (resp. právnická osoba) adekvátnu výstrahu, aké jeho konanie alebo opomenutie bude sankcionované ako trestný čin. Je zjavné, že skutky, zo spáchania ktorých sú podozriví bývalí vysokí štátni funkcionári, naplňali v čase ich spáchania všetky zákonné znaky skutkových podstát trestných činov a ich páchatelia o tom mali vedomosť. Vydanými amnestiami (rovnako ako napríklad premlčaním) vznikla len procesná prekážka pre pokračovanie v trestnom stíhaní, pričom z ústavnoprávneho hľadiska je irelevantné, či sú jednotlivé inštitúty zániku trestnosti upravené v hmotnom alebo v procesnom práve. Navyiac – v čase rozhodnutia o amnestiách v roku 1998 bolo aboličné rozhodnutie prezidenta o amnestii dôvodom neprípustnosti trestného stíhania podľa § 11 ods. 1 písm. a) vtedy platného Trestného poriadku. Následky aboličného rozhodnutia prezidenta o amnestii neboli v hmotnom práve vôbec upravené (§§ 65-70 vtedy platného Trestného zákona). Zrušenie amnestií ústavným zákonom nezmení definíciu skutkových podstát trestných činov, ktoré bude možné aplikovať na skutky amnestované v roku 1998, ani výšku vtedy platných a účinných trestných sadzieb. Orgány činné v trestnom konaní budú mať na trestné stíhanie týchto skutkov k dispozícii rovnaký zákonný rámec, ako mali v čase, keď boli tieto skutky spáchané. Zrušenie amnestií ústavným zákonom preto nemôže sklamať legitímne očakávanie a dôveru v právo zo strany podozrivých osôb. Zákaz retroaktivity trestných noriem zakotvený v čl. 50 ods. 6 ústavy sa týka posúdenia trestnosti činu v čase jeho spáchania a výšky do úvahy prichádzajúceho trestu. Neaplikuje sa teda nielen na okolnosti týkajúce sa zániku trestnosti skutku, ale napríklad ani na riešenie otázok súvisiacich s podmieneným prepustením z výkonu trestu odňatia slobody (stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu SR, R 59/2003).“

Uznesenie Národnej rady SR o zrušení amnestií a milosti udelených pred nadobudnutím účinnosti novely ústavy, ktorá zakotvila právomoc Národnej rady SR zrušiť amnestie, bolo istým zásahom do princípu právnej istoty a princípu, že právna úprava spravidla pôsobí do budúcnosti a nie do minulosti. Amnestie udelené Vladimírom Mečiarom a individuálna milosť udelená Michalom Kováčom sú však výslovne spomenuté v novele ústavy (konkrétne v novom článku 154f ústavy), a teda novela ústavy výslovne umožňuje prijať rozhodnutie týkajúce sa skutočnosti, ktorá vznikla pred prijatím ustanovenia právneho predpisu – pred účinnosťou novely ústavy. Možnosť takýmto spôsobom zasiahnuť do princípu právnej istoty teda bola priamo upravená a dovoľená Ústavou SR. To znamená, že zásah do princípu právnej istoty bol vykonaný v súlade s ústavou.

Ústavný súd nemá v zmysle čl. 125 ods. 1 ústavy právomoc posudzovať súlad ústavných zákonov s ústavou. Ústavný súd teda nemá ani právomoc posudzovať súlad novozavedenej právomoci Národnej rady SR s ústavou. Ak bola splnená materiálna podmienka, že amnestie boli v rozpore s princípmi právneho štátu a Národná rada ich svojím uznesením zrušila v súlade s právomocou, ktorú jej dáva ústava, išlo o ústavou dovoľený a teda ústavne súladný zásah do princípu právnej istoty.

Z tohto vyplýva, že uznesenie Národnej rady SR o zrušení amnestií a milosti nemôže byť zrušené z dôvodu porušenia zákazu retroaktivity, pretože tým by bola negovaná a popretá právomoc Národnej rady SR vyplývajúca z ústavy. Je neprípustné, aby ústavný súd prijal taký výklad ústavy, ktorý by negoval v ústave zakotvenú právomoc Národnej rady SR. Nie je teda možné vysloviť neústavnosť uznesenia Národnej rady SR o zrušení amnestií iba z dôvodu, že ide o retroaktívny zásah do princípu právnej istoty.

3.2.

K intenzite ústavného prieskumu skutočnosti, či sú amnestie v rozpore s princípmi demokratického a právneho štátu

Národná rada SR prijala uznesenie o zrušení tzv. Mečiarových amnestií ústavnou väčšinou 129 poslancov. Ústavodarná moc, ktorá disponuje najvyššou legitimitou v štáte, tieto amnestie zrušila, vychádzajúc z toho, že amnestie odporujú princípom demokratického a právneho štátu.

Vzhľadom na neurčitú povahu ústavných princíпов demokratického a právneho štátu, ktoré sú vo svojom jadre založené na hodnotách a morálnych princíποch, možno konštatovať, že pri posudzovaní otázky, či sú tzv. Mečiarove amnestie v rozpore s princípom demokratického a právneho štátu, hrajú významnú úlohu hodnotové úsudky a úvahy. Hodnotové úsudky a úvahy tu hrajú významnú úlohu aj preto, že k otázke zrušenia amnestií doteraz neexistuje judikatúra ústavného súdu.

Rozhodnutie, že tzv. Mečiarovej amnestie sú v rozpore s princípmi demokratického a právneho štátu, vyplýva z vyššie uvedených medzinárodných štandardov, z ktorých vyplýva povinnosť vyšetrovať a stíhať závažné porušenia ľudských práv aj napriek udeleným amnestiám.

Rozhodnutie ústavodarnej moci o tom, že tzv. Mečiarove amnestie sú v rozpore s princípmi demokratického a právneho štátu, je však založené aj na legitímnom hodnotovom úsudku ústavodarnej moci, ktorý znie, že treba rešpektovať princíp, „že amnestiu nemožno udeliť predstaviteľom štátnej moci, osobám, ktoré konajú v ich mene alebo v súčinnosti s nimi a blízkym predstaviteľom štátnej moci“. Z rozhodnutia Národnej rady SR implicitne vyplýva, že tento princíp je súčasťou princíпов demokratického a právneho štátu (pričom je ho možné podradiť aj pod všeobecnejší princíp zákazu zneužitia práva a princíp, že nikto nemôže mať prospech zo svojho zlomyseľného konania) a porušením tohto princípu nastáva rozpor s princípmi právneho štátu. Tento hodnotový úsudok, že tzv. samo-amnestie sú neprípustné, nelegitímne a nelegálne, podporujú aj vyššie uvedené stanoviská medzinárodnej právnej vedy a viaceré medzinárodné súdy.

Rozhodnutie ústavodarcu o zrušení tzv. Mečiarových amnestií je založené na relevantných argumentoch, ktoré racionálne a logicky podporujú záver, že amnestie sú v rozpore s princípmi a hodnotami demokratického a právneho štátu.

Zastávame názor, že ústavný súd za týchto okolností nemá legitimitu zasahovať do rozhodnutia ústavodarnej moci takým spôsobom, že nahradí racionálny a logický hodnotový úsudok urobený ústavodarnou mocou vlastným hodnotovým úsudkom. Súd by mal podľa nášho názoru pri posudzovaní tohto rozhodnutia ústavodarcu, ktorý disponuje najvyššou legitimitou v štáte, zachovať vysokú mieru sudcovskej zdržanlivosti (tzv. judicial deference).

Ústavnoprávny teoretik Matthias Kumm vo svojom diele „Democracy is not enough: Rights, proportionality and the point of judicial review“ uvádza: „...správna miera sudcovskej zdržanlivosti závisí na faktoroch, ktoré zahŕňajú najmä a) politický, sociálny a kultúrny kontext, b) komplexnosť

*predmetných „policy“ otázok, c) štruktúra procesov a inštitúcií ktoré vytvorili rozhodnutie, ktoré je predmetom prieskumu, d) štruktúra súdnej inštitúcie a jej pozícia v rámci celej ústavnej štruktúry.*¹⁶

Aj z vyššie uvedených faktorov – t.j. po zohľadnení skutočnosti, že rozhodnutie o zrušení amnestií má významný politický a spoločenský kontext, prijal ho ústavodarca výraznou ústavnou väčšinou 129 poslancov Národnej rady SR, a to na základe širokého spoločenského konsenzu o nemorálnosti amnestií a zneužití práva pri ich udelení a na základe mnohoročnej neutíchajúcej diskusie o zrušení amnestií – podľa nášho názoru vyplýva, že pri posudzovaní uznesenia o zrušení tzv. Mečiarových amnestií by mal ústavný súd zachovať vyššiu mieru sudcovskej zdržanlivosti.

Možno konštatovať, že cieľom zrušenia tzv. Mečiarových amnestií je ochrana a presadenie tzv. verejného dobra – konkrétne *princípu, že nemožno udeliť nepodmienenú samo-amnestiu predstaviteľom štátnej moci, osobám, ktoré konajú v ich mene alebo v súčinnosti s nimi a blízkym predstaviteľom štátnej moci, a tak im zabezpečiť beztretnosť za porušovanie ľudských práv.* Vychádzajúc z vyššie uvedených stanovísk medzinárodných súdov, medzinárodných orgánov a právnej vedy možno konštatovať, že presadenie tohto princípu je možné považovať za legitímny cieľ, v záujme ktorého môžu byť obmedzené iné záujmy, ktoré by boli v týmto legitímnym cieľom v prípadnej kolízii.¹⁷

Právna veda uvádza, že v prípadoch, ak je v kolízii základné právo a verejné dobro, ústavné sudy často zachovávajú vyššiu zdržanlivosť pri prieskume legislatívnych opatrení prijatých zákonodarcom, rešpektujú tak demokratickú legitimitu zákonodarcu pri riešení týchto situácií. Namiesto plného testu proporcionality zásahu (opatrenia) a posudzovania všetkých jeho štyroch komponentov (existencia legitímneho cieľa, vhodnosť opatrenia pre dosiahnutie legitímneho cieľa, nevyhnutnosť opatrenia pre dosiahnutie legitímneho cieľa, váženie kolidujúcich záujmov) uplatňujú často modifikované testy proporcionality, spočívajúce napríklad vo vylúčení extrémnej disproporcionality.¹⁸

¹⁶ Kumm, M.: Democracy is not enough: Rights, proportionality and the point of judicial review, New York University Public Law and Legal Theory Working Papers, 2009, s. 35, pozn. pod čiarou č. 65, Paper 118, dostupné na http://lsr.nellco.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1118&context=nyu_plltwp

¹⁷ Odporcovia zrušenia tzv. Mečiarových amnestií uvádzajú najmä potrebu ochrany právnej istoty a ochrany legitímnych očakávaní osôb, na ktoré sa vzťahovali amnestie.

¹⁸ Bývalý podpredseda Ústavného súdu ČR Pavel Holländer uvádza: „Z pohľadu metodologického tedy Ústavný súd pri riešení kolízie základného práva (práva vlastnického a základného práva plynoucího z rovnosti) a verejného dobra (preventívni zajištění prostředků pro úhradu škody při pracovním úraze nebo nemoci z povolání) **aplikoval jednak zásadu vyloučení extrémní disproporcionality** a jednak, v otázce posuzování ústavnosti v odlišování práv a subjektů, z komplexu dílčích komponentů zásady proporcionality **toliko zásadu vhodnosti, nikoli ale zásadu potřebnosti a zásadu poměrování. Implicitě tudíž opustil univerzalitu zásady proporcionality v případě, v němž se posuzování ústavnosti zákona či jiného právního předpisu, anebo ústavnosti soudního rozhodnutí či jiného orgánu veřejné moci, odvíjí od posouzení kolize mezi základním právem, resp. svobodou, a určitým typek veřejného dobra.** (...) Příklady z judikatury Ústavního soudu České republiky, Spolkového ústavního soudu SRN či Evropského soudu pro lidská práva naznačují, že **v určitých případech kolize základních práv a veřejných dober nutno posoudit jinou strukturou proporcionality, než představuje příkaz k optimalizaci.** (...) Nejvyšší soud USA by na uvedený problém reagoval odlišením přezkumu ústavnosti metodou, jež je označována **rational basis test**, anebo metodou aplikovanou v případě tzv. *suspect classification* (mezi těmito krajními polohami se pak nachází prostřední hledisko přezkumu – *intermediate scrutiny*). Dle první z uvedených metod pro ústavní konformitu jakékoli právní regulace postačuje, nachází-li se v nějakém racionálním vztahu k účelu zákona, t.j. pokud nějakým způsobem může podpořit dosažení tohto účelu. Protiústavnost je z hlediska uvedeného pohľadu dána pouze tehdy, je-li státní regulace libovolná a dosažení účelu

Zastávame názor, že ak ide o rozhodnutie ústavodarcu o komplexnej spoločenskej otázke prijaté výraznou ústavnou väčšinou, je daný ešte silnejší dôvod pre zdržanlivosť ústavného súdu pri prieskume rozhodnutia ústavodarcu. Ústavný súd by preto podľa nášho názoru mal pri prieskume uznesenia Národnej rady SR o zrušení amnestií zaujať zdržanlivý postoj a intenzita prieskumu ústavnosti by mala byť nižšia ako pri prieskume ústavnosti obyčajných zákonov.

4. Záver

Z vyššie uvedených medzinárodných štandardov a dokumentov, stanovísk medzinárodných orgánov a rozhodnutí medzinárodných súdov vyplýva, že **udelenie tzv. Mečiarových amnestií bolo v rozpore s princípmi demokratického a právneho štátu.**

za VIA IURIS

Milan Šagát
výkonný riaditeľ

nemůže žádným myslitelným způsobem ovlivnit. (...) Pro nástin obecného vymezení veřejných dober, u kterých v případě kolize se základními právy nutno použít zásadu vyloučení toliko extrémní disproportionality (a nikoli příkaz k optimalizaci), absentuje přesné kritérium. Nelze za ně považovat bez dalšího ani dělbu moci. Existují totiž případy moci zákonodarnou formulovaného veřejného dobra, ocitajícího se v kolizi se základním právem, ve kterých se ono intuitivně jeví důvodným předmětem poměrování příkazem k optimalizaci (ilustrace je kauza rekognice fotografiemi v trestním řízení – III. ÚS 256/01). Nicméně, dělba moci, sféra demokratického politického posouzení obsahu veřejného dobra určitě je nutným důvodem (patrně nikoli dostatečným) uplatnění testu vyloučením extrémní disproportionality. Domnívám se, že důvodem dalším (řekněme – dostatečným) je povaha veřejného dobra, projevující se v jeho posuzování spíše formou demokratického rozhodování (jak je tomu u daní, poplatků, veřejných financí, rozpočtů, životního prostředí, zahraniční politiky, obrany apod.) alebo se projevující v jeho posuzování ve sféře tak demokratického, jakož i judiciálního rozhodování (napr. veřejný pořádek).“ (Holländer, P.: Filosofie práva. 2. rozšířené vydání. Aleš Čeněk, 2012, s. 233 – 238.)